

Foto Jaco Dorst

‘Het leven van een christen is een heilig liturgisch offer’

Een van de grote ontdekkingen tijdens zijn studie aan de Theologische Universiteit Apeldoorn (TUA) was de grote rol die muziek speelt in de Bijbel en in het leven van een christen. Ondertussen is dr. Jaco van der Knijff al ruim een jaar als docent liturgiek verbonden aan het instituut waar ooit zijn liefde voor het kerklied werd geboren.

In de kerkelijke tradities van de afgelopen eeuwen valt veel moois te ontdekken, vindt theoloog en hymnoloog Jaco van der Knijff (43). Er is dan ook nog veel onderzoeksgebied dat braak ligt. In 2018 promoveerde Van der Knijff op de zogenoemde ‘Eenige Gezangen’. “We hebben sinds mensenheugenis een collectie gezangen achter in ons psalmboek staan, maar we wisten met z’n allen niet waar die vandaan kwamen.”

Wat bracht de TUA ertoe om u te benoemen als docent liturgiek?
“In de kerken speelt er ontzettend veel op dit terrein, juist vanwege de diversiteit en ontwikkelingen op liturgisch gebied. In een deel van de kerken wil men dat alles hetzelfde blijft, terwijl de invulling van erediensten in andere kerken heel snel verandert. Men vond het dus belangrijk dat dit vak meer gewicht kreeg.”

Welke taken liggen er op uw bordje?
“Ik ben verantwoordelijk voor het vak liturgiek. Dat was lange tijd een keuzevak, maar sinds kort krijgen alle studenten het vak. Daarnaast kan ik keuzevakken aanbieden, zoals over het kerklied. Vanuit de TUA leeft er een sterke wens om mijn kennis te delen met een breder publiek dan alleen studenten en wetenschappers. Ik denk dat ik dat al volop doe. Als redacteur kerk en cultuur bij het Reformatorisch Dagblad publiceer ik regelmatig over liturgie en het kerklied. Verder geef ik les aan de Vormingscursus van de CGK en geef ik lezingen. Kerkenraden weten me inmiddels ook te vinden. Aan onderzoek ben ik helaas nog nauwelijks toegekomen. Ik werk slechts een dag per week voor de TUA, maar ik heb genoeg ideeën voor een weektaak.”

Bezinning
Wanneer moeten kerken zich gaan bezinnen op kerkmuziek?
“De eerste stap is dat men zich ervan bewust is dat men een liturgie heeft. Soms zeggen kerkenraden: ‘Wij hebben helemaal geen liturgie.’ Dat kan twee dingen betekenen, zei laatst iemand: georganiseerde stijfheid of spontane armoede. We doen het zoals we het altijd al gedaan hebben of we laten het helemaal los. Als je in een gemeente zit waar geen ruimte is om iets te veranderen, dan is het nog steeds noodzakelijk om je te bezinnen op de liturgie. Ook dan moet je antwoord kunnen geven op vragen zoals: waarom zingen we alleen psalmen? Waarom zingen we niet-ritmisch? Waarom hebben we een ouderling als voorlezer?”

En als er wel ruimte is voor veranderingen?
“Dan is het belangrijk dat je weet wat je uitgangspunten zijn als je de deur open wilt zetten. En naar welke kant zet je die deur dan open? Wat je ziet, is dat

er vaak ruimte komt voor evangelische invloeden. Voor een aantal mensen is dat fijn. Van hen mag het allemaal wat losser en laagdrempeliger. Anderen oriënteren zich veel liever richting de hoogliturgische traditie. Deze gemeenteleden zie je bijvoorbeeld geregeld bij een Choral Evensong. Dit segment van de gemeente wordt naar mijn idee heel weinig bediend als er sprake is van liturgische vernieuwing. In de kerk gaat het er overigens niet om dat er gebeurt wat de meerderheid wil. Uitgangspunt moet zijn dat de gemeente van Christus op zondag haar Heere ontmoet en Hem wil eren. Vanuit de gereformeerde traditie nemen we vervolgens mee dat de samenkomst met de gemeente ook iets heiligs heeft. Calvijn benadrukt dat bij de gemeentezang Gods engelen aanwezig zijn. Dat besef, dat het de heilige God is bij Wie de gemeente samenkomt, is een heel belangrijke gereformeerde lijn. En ook een tegengif tegen alles wat vooral vrolijk, leuk en gezellig moet zijn en vooral geen drempels moet opwerpen. Er zijn

'De eerste stap is dat men zich ervan bewust is dat men een liturgie heeft'

zeker grenzen! 'Ik kom in uw heiligdom binnen', zingt een opwekkingslied. Dat zou ik dan ook wel willen merken als je de kerk binnenkomt, qua sfeer en uitstraling. De eredienst mag best een tegencultuur vormen ten opzichte van het leven van alledag."

Gereformeerde liturgie

Het feit dat wij in een gereformeerde traditie staan, heeft dus consequenties?

"Wij zijn niet anglicaans, niet rooms, niet evangelisch. Wij zijn gereformeerd.

TWEETAL

Han Schenau
Michiel Grauss

Tussen TUI en achtertuin

Reisorganisatie TUI wil per 1 juli de Nederlandse zonaanbidder weer naar Griekenland, Spanje en Turkije vliegen. Het virus is immers op z'n retour en vliegschaamte is een woord uit andere tijden. Terwijl virussen juist graag verstekeling zijn. Maar het is een goed teken dat we in gedachten de grens al weer over kunnen. Maandenlang dachten we vakantie te moeten houden in onze eigen achtertuin. Wat misschien een keer ook niet zo verkeerd zou zijn. Als je afgaat op de drukte in tuincentra, moet menige achtertuin een complete lusthof zijn. En als het gras bij de buren groener is dan bij jou, dan kijk je toch gewoon wat vaker over de heg?

Wij hopen in elk geval een paar vrije zomerweken te genieten in eigen omgeving. Nu heeft misschien niet ieder hetzelfde vakantiegevoel als wij in ons nieuwe huis. U wilt er echt even uit, en dat is u gegund. Al moet ik bekennen dat laatste met enige aarzeling op te schrijven. Ik bedenk namelijk dat tussen TUI en de eigen achtertuin voor veel Nederlanders de Veluwe ligt. Mijn achtertuin dus. Op zich een prachtige vakantiebestemming. Het dreigt hier dan alleen wel een beetje druk te worden. Zou u het wel doen? De terrassen zijn tot en met september volgeboekt, ook hier roepen handhavers je tot de anderhalvemeterorde, en wie hoopt dat onze Oosterburen ook wel thuis zullen blijven … in het dorp is al volop Duits te horen. Lijkt het u trouwens echt leuk in het bos een wolf tegen te komen? Kerkbezoek wordt hier ook niks, want de honderd beschikbare plaatsen zijn natuurlijk bezet door eigen leden. Ik herinner me uit mijn jeugd vakanties in de Achterhoek. Daar is het ook héél mooi!

Bah, wat een ongastvrij verhaal. En dat vlak na Pinksteren. Nu, u bent van harte welkom, hoor. We willen het mooie dat God ons hier geeft, graag delen. Mijn idee zou zelfs zijn met het oog op gasten in de dienst niet tot honderd te tellen. Wie onweerstaanbaar naar de kerk wil, moet altijd een plekje kunnen vinden. Kom dus gerust met zonnig gemoed deze kant op, als u mij één ding wilt beloven: dat u wilt bidden om regen. En laten uw gedachten dan ook even de grens over mogen gaan: in Afrika hebben ze die nog veel harder nodig.